

АПРОБАЦІЯ ПІДРУЧНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРОГРАМНИХ ЗАСОБІВ НОВОГО ПОКОЛІННЯ ЯК ЦІЛЬ І РЕЗУЛЬТАТ РОБОТИ ОБЛАСНИХ ТВОРЧИХ ГРУП ВЧИТЕЛІВ ХІМІЇ

С.Г.ДЕХТЯРЕНКО¹, Н.А.ЛАГОДА²

¹*Україна, Запоріжжя, Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти*

²*Україна, Запоріжжя, Запорізький навчально-виховний комплекс №88*

У статті розглядаються основні напрямки та результати роботи обласних творчих груп вчителів хімії Запорізької області та м. Запоріжжя з питань апробації педагогічних програмних засобів навчання та підручників з хімії.

Головним стратегічним завданням розвитку національної освіти є виховання освіченої творчої особистості, формування її духовного, психічного, та фізичного здоров'я, забезпечення пріоритетності гармонійного різнобічного розвитку молодого покоління. Реалізація нової освітньої парадигми в Україні викликає потребу в підвищенні результативності навчально-виховного процесу. Особливе значення надається проблемі удосконалення засобів навчання, передусім – навчальної літератури та програмних педагогічних засобів. Розв'язання цієї проблеми допоможе забезпечити високий рівень організації та проведення занять, сприятиме розвитку творчої особистості учнів, реалізації концепції хімічної освіти.

За основу оцінювання підручників з хімії, як правило, беруть їх функції [9]: інформаційну, трансформаційну, систематизуючу, закріплення й самоконтролю, розвивальну й виховну, самоосвіти. Ці функції залишаються актуальними. Водночас оновлення підручників нині пов'язують із набуттям учнями певної життєвої компетентності, у зв'язку з чим змінюється роль підручника. Розвиток в учнів умінь працювати, розкриття методики навчання, використання особистісного досвіду – ці завдання висувають до підручника зарубіжні вчені [10]. Визначені підходи потребують адекватного відображення у методиці оцінювання підручника. Педагогічні явища, що стосуються проблеми поліпшення якості навчальної літератури, в усі часи та епохи привертали увагу педагогів. Вагомим внеском у розв'язання багатьох питань проблеми були праці відомих педагогів-класиків Я.А. Коменського, К.Д. Ушинського, Г.Г. Ващенка, В.О. Сухомлинського та ін.

На сучасному етапі означена проблема залишається досить важливою. Ряд науковців (Р.А. Арцишевський, П.С. Атаманчук, В.Г. Бевз, Л.Д. Березівська, Н.М. Бібік, М.І. Бурда, Н.М. Буринська, А.Н. Гірняк, В.О. Грищенко, І.П. Гудзик, Л.І. Денисенко, Ю.І. Завалевський, С.П. Когутенко, Я.П. Кодлюк, Ю.Б. Кузнецов, Т.О. Лукіна, О.І. Ляшенко, В.М. Мадзігон, І.В. Малафійк, Н.Ю. Матяш, І.В. Оленюк, О.Я. Савченко, Ю.І. Терещенко, О.М. Топузов, О.Л. Харитонova та ін.) у своїх науково-педагогічних дослідженнях акцентують увагу на питаннях удосконалення програм і підручників, на необхідності піднесення рівня проведення їх експертизи та на ролі вчителя у цьому процесі [3].

Модернізація загальної середньої освіти викликає потребу в удосконаленні процесу педагогічної діяльності, професійній переорієнтації вчителя на нові цілі, зміст, технології навчання. Заклади системи післядипломної педагогічної освіти покликані забезпечити адекватну запитам практики готовність учителя до роботи в умовах особистісно-орієнтованої освіти, що передбачає зокрема піднесення рівня його знань і вмінь щодо оптимального використання в навчально-виховному процесі шкільної навчальної літератури та оволодіння сучасним інструментарієм експертизи її якості.

Хімія разом з іншими природничими предметами реалізує мету загальної середньої освіти – розвиток особистості, формування в школярів наукового світогляду, інформаційних і соціальних компетентностей учнів. Для допитливого учня, який прагне опанувати цікаву науку, дуже важливо мати доброго вчителя і вдалий підручник. Кожний підручник має зацікавити учня, дати чітку мотивацію для вивчення предмету, сприяти розширенню світогляду, розвитку інтелекту, прищепити навички різноманітних дій у повсякденному житті [8, с.5].

В умовах модернізації освітньої галузі на засадах, сформульованих у «Національній доктрині розвитку освіти», «Концепції загальної середньої освіти», «Концепції профільного навчання в старшій школі» великого значення набуває впровадження у навчально-виховний процес сучасних і якісних підручників та створення умов для оновлення змісту освіти.

Впровадження в практику загальноосвітніх навчальних закладів сучасних підручників відкриває якісно нові можливості для реалізації диференціації та індивідуалізації процесу навчання (особливо в сучасних умовах здійснення різнорівневої підготовки).

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 04.09.2008р. № 818 «Про проведення апробації підручників для учнів загальноосвітніх навчальних закладів у 2008-2009 навчальному році», наказу Міністерства освіти і науки України від 14.09.2009р. № 862 «Про проведення апробації та моніторингових досліджень навчальної літератури для загальноосвітніх навчальних закладів у 2009/2010 - 2010/2011 навчальних роках» з метою створення умов для впровадження в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів у Запорізькій області сучасних освітніх технологій, реалізації Державного стандарту були створені творчі групи до складу яких входили вчителі хімії м.Запоріжжя та Запорізької області. Обласні творчі групи вчителів проводили апробацію підручників з хімії таких авторів як Буринська Н.М., Ярошенко О.Г., Попель П.П. та Крикля Л.С. «Хімія. 7 клас», «Хімія. 8 клас», «Хімія. 9 клас».

Відповідно до вимог нормативних документів Міністерства освіти і науки України до апробації навчальної літератури були допущені лише висококваліфіковані та досвідчені педагоги, як правило, зі званням «вчитель-методист», які володіють прийомами дослідницької роботи. До участі в моніторингових дослідженнях навчальної літератури були залучені вчителі з різним педагогічним стажем, учні, батьки учнів.

Обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти та методичними службами районних, міських відділів і управлінь освіти були сплановані необхідні заходи щодо правильного і якісного проведення апробації та узагальнення її результатів. Це семінари і наради вчителів, що здійснюють апробацію, керівників районних методичних центрів вчителів хімії м. Запоріжжя та Запорізької області. На семінарах і засіданнях творчих груп обговорювались питання вимог до аналізу пробних та експериментальних підручників, вивчались науково-методичні засади апробації навчальної літератури, розроблялись методичні рекомендації щодо проведення апробації.

Кількість навчальних закладів, у яких проводились моніторингові дослідження якості навчальної літератури, залежали від обсягу й структури вибірки учасників опитування, яка визначалась з урахуванням загальної кількості об'єктів дослідження.

Міністерство освіти і науки України встановило науково обґрунтовані вимоги до сучасної навчальної літератури [11; 12; 13].

Підручником вважається навчальне видання, яке систематизовано відтворює зміст навчального предмета, курсу, дисципліни відповідно до офіційно затвердженої або експериментальної навчальної програми. Відповідно до мети й завдань навчання та з урахуванням рівня освітньої підготовки учнів підручник остаточно визначає обсяг і систему знань, що їх належить вивчити.

Підручник повинен містити систематизований виклад навчального матеріалу, що відповідає навчальній програмі з даного предмета, а також вимогам до структури, обсягу і ступеня науковості розгляду матеріалу, співвідношення його розділів, параграфів з одиницями навчального часу, що відводиться на вивчення матеріалу.

У доступній для учнів формі повинен розкривати суть основних наукових ідей, законів, понять. При цьому має бути забезпечено коректність введення наукових понять, їх відповідність загальноприйнятій термінології та символіці. Зміст підручника має забезпечувати зв'язок з життям, бути спрямованим на формування особистості школяра, розвиток його здібностей та обдарувань.

Підручник повинен бути цікавим для учнів, написаний мовою, що відповідає можливостям його засвоєння учнями певної вікової категорії на належному рівні та за встановлений час, містити систему завдань, об'єктивно посилює для школярів, не допускати при цьому примітивного спрощення та наукової вульгаризації змісту. Рівень доступності підручника

повинен бути таким, щоб учень міг успішно використовувати його для самостійного вивчення навчального матеріалу, при цьому можливе використання додаткових засобів навчання: аудіовізуальних матеріалів, компакт-дисків, наочних посібників, тощо [11].

Значний потенціал у підвищенні інформативності уроків із хімії також полягає у використанні комп'ютерної техніки. Тому комп'ютеризація потребує чіткого визначення мети та змісту навчальної діяльності учнів із педагогічними програмними засобами, а також детального аналізу доцільності й ефективності використання інформаційних технологій на кожному етапі уроку [14].

У 2007-2009 рр. обласна творча група вчителів хімії проводила апробацію електронних засобів навчального призначення загально-дидактичного та практичного спрямування для загальноосвітніх навчальних закладів:

- Програмно-методичний комплекс навчального призначення «Хімія 9 клас», 2005;
- Програмно-методичний комплекс навчального призначення «Органічна хімія 10-11 клас», 2005;
- Педагогічний програмний засіб «Бібліотека електронних наочностей «Хімія, 10-11 класи», 2006;
- Програмний засіб «Віртуальна хімічна лабораторія 8-11 клас»
- «Програмно-методичний комплекс. Природознавство 5-6 клас»
- Дистанційний курс «Шкільний курс з хімії, 8-11 класи»

Ці програмні засоби дозволяють учителю самостійно конструювати урок, включаючи до його змісту демонстрації, проведення віртуальних експериментів, перевірку знань і вмінь учнів.

Професійно розроблені засоби комп'ютерного навчання можуть ефективно застосовуватися на будь-якому етапі навчального процесу: під час засвоєння учнями нових знань та вмінь у процесі роботи над текстовою, аналітичною і графічною комп'ютерною інформацією; закріплення та відпрацювання елементарних умінь і навичок у тренувальному режимі; на етапі перевірки якості засвоєння учнями навчального матеріалу, його узагальнення.

Розроблені ППЗ не тільки допомагають сформувати інтерес учнів до предмета, розвивають їхню пізнавальну самостійність, а й розвантажують вчителя, дають змогу сконцентруватися на роботі з активними або слабкими учнями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іванов С. Якісний підручник – запорука успішного навчання /С.Іванов// Біологія і хімія в школі. – 2010. - №2. – С.48.
2. Олійник М. Про «Словник хімічних термінів» до підручників П.П.Попеля і Л.С.Криклі /М.Олійник, О.Швайка// Біологія і хімія в школі. – 2010. - №2. – С.45.
3. Жосан О.Е. Підготовка вчителів до апробації шкільної навчальної літератури /О.Е. Жосан//Завучу все для роботи. – 2009. - №23. – С.30 – 39.
4. Жосан О.Е. Шляхи і форми підготовки вчителів до апробації шкільної навчальної літератури / О.Е. Жосан // Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія : [зб.наук.праць / ред. кол.: І.Д. Бех, В.О. Огнев'юк, О.Л. Кононко та ін.]. – К.: Університет, 2007. – № 8. – С. 43–52.
5. Гудзик І. П. Побудова тексту підручника як фактор його читабельності / І. П. Гудзик // Проблеми сучасного підручника : [зб. наук. праць / редкол.]. – К.: Педагогічна думка, 2000. – Вип. 2. – С. 123–127.
6. Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.11.2006 р. №743 «Про проведення апробації навчальної літератури для загальноосвітніх навчальних закладів у 2006/07 – 2007/08 навчальних роках». – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/>, 2006. – Назва з екрана.
7. Проблеми сучасного підручника [Текст]: зб.наук.праць / Редкол. – К.: «Комп'ютер у школі та сім'ї», 1999. – 196 с.
8. Пустовіт С. Деякі методичні проблеми впровадження комп'ютерних технологій у навчальний процес /С.Пустовіт// Біологія і хімія в школі. – 2002. - №3. – С.11.
9. Буринська Н. М. Концепція шкільного підручника хімії // Біологія і хімія в школі.- 1997.- № 4.- С. 12-15.
10. Жерар Ф.М., Роеж'єр К. Як розробляти та оцінювати шкільні підручники.-К.: К. І. С., 2001.- 352 с.
11. Основні вимоги до навчальних програм та підручників : додаток до Положення про Всеукраїнський конкурс рукописів навчальних програм та підручників для загальноосвітніх навчальних закладів : наказ Міністерства освіти і науки України від 12.02.2004 р. № 108 [Електронний ресурс] / Інтернет-сайт Міністерства освіти і науки України, 2004. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/>.
12. Положення про апробацію та моніторингові дослідження навчальної літератури для загальноосвітніх навчальних закладів : наказ Міністерства освіти і науки України від 08.05.2008 р. № 401 [Електронний ресурс] /

Інтернет-сайт Славутської асоціації бібліотекарів, 2008. – Режим доступу : <http://www.sasl.at.ua/load/4-1-0-65>.

13. Про затвердження Порядку надання навчальній літературі, засобам навчання і навчальному обладнанню грифів та свідоцтв Міністерства освіти і науки України : наказ Міністерства освіти і науки України від 17.06.2008 р. № 537 [Електронний ресурс] / Інтернет-сайт Міністерства освіти і науки України, 2008. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/>.

14. Величко Л. Про використання програмно-методичного комплексу «Органічна хімія, 10-11 класи» /Л.Величко// Біологія і хімія в школі. – 2008. - №2. – С.37.